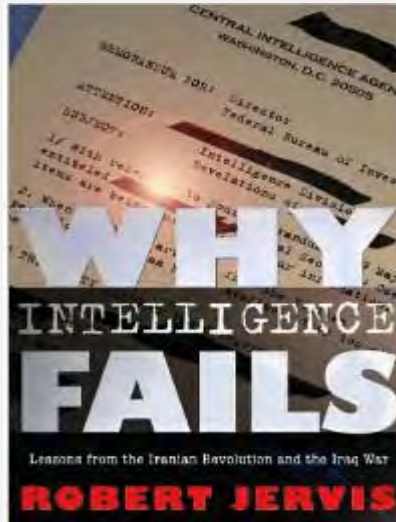

24 באוקטובר 2012

חקר המודיעין כדיסצפלינה מחקרית גלויה: ארה"ב כמקרה מבחן

ד"ר אהוד ערן¹

ספרו של Robert Jervis מאוניברסיטת קולומביה: *Why Intelligence Fails: Lessons from the Iranian Revolution and the Iraq War*. המחקר המודיעיני בארה"ב מניב ספרים ומאמרים מחקריים רבים העוסקים במקומו של המודיעין במדיניות החוץ ובתהליכי קבלת החלטות של ארה"ב

הקדמה

1. בעשור האחרון חלה עליה דרמטית בהיקפי המחקר בנושאי מודיעין במרחב הלא חסוי בארה"ב. העלייה היא תוצאה של אירועים חיצוניים אך גם של שינויים פנימיים בשירותי המודיעין ובקהילה האקדמית האמריקנית. גורמי המודיעין, יותר מכל שחקן אחר, הם האחראים להתפתחות זאת וניכר כי הם סבורים כי מחקר אקדמי ודיאלוג עם גורמים אקדמיים הם מפתח חשוב להשגת יעדי הקהילה בכל הנוגע לפיתוח המתודה ודרכי הפעולה המודיעיניות, גיוס כוח אדם מקצועי, ויצירת אווירה ציבורית אוהדת. בארבעת חלקיו העיקריים, המאמר: (1) מתאר את העלייה בהיקף המחקר הגלוי של נושאי מודיעין (2) סוקר את תחומי המחקר (3) בוחן את המסגרות העיקריות בהן נחקר מודיעין באופן גלוי, (4) מנתח את הסיבות להתפתחות זו.

¹ ד"ר רס"ן (מיל.) עו"ד אהוד ערן שרת בעבר כקצין בגולני ובחטיבת המחקר באמ"ן. כיום הוא מרצה בחטיבה ליחסים בינלאומיים בבית הספר למדעי המדינה באוניברסיטת חיפה. ספרו "תמצית געגוע: ארץ גרשטיין והמלחמה בלבנון" יצא ב 2007 בהוצאת ידיעות אחרונות. מאמר זה נכתב ע"י ד"ר אהוד ערן לבקשת מרכז המידע למודיעין ולטרור.

העיסוק הגובר במחקר וכתביה גלויים בנושאי מודיעין

2. העשור האחרון ראה פריחה בעיסוק הגלוי במחקר וכתביה בכל הנוגע למודיעין הממלכתי, במרחבים לא מסווגים כגון אקדמיה, מכוני מחקר, וזרועות גלויות של ארגוני המודיעין האמריקנים. הביטויים הבולטים לתופעה זו הם: (1) גידול בהיקפי ההוראה של נושאי המודיעין. מספר הקורסים באוניברסיטאות עלה מ 200-300 בשנת 2000 לכ 840 ב 2010.² (2) הקמתם של מוסדות אקדמיים ממשליים המוקדשים אך ורק למודיעין (3) עיסוק גובר בנושאי מודיעין במכוני מחקר, (4) עליה במספר הפרסומים (ספרים ומאמרים) העוסקים בנושאי מודיעין.

מה חוקרים?

3. ככל ניתן לדבר על שתי מסורות במחקר המודיעין: המסורת הבריטית השואבת את המסגרת האינטלקטואלית שלה מן הדיסיפלינה ההיסטורית והמסורת האמריקנית השואבת את המסגרת האינטלקטואלית שלה ממדעי החברה ובייחוד ממדע המדינה. במסורת ההיסטורית יש דגש על לימוד ההיסטוריה של ארגוני מודיעין ומובלעת ההנחה שכל התפתחות – דיפלומטית, מדינית, ארגונית – היא ייחודית. במסורת האמריקנית של מדעי החברה הדגש הוא על בניית מודלים בכדי להסביר את המציאות ואת האופן בו היא משתנה.

4. המחקר בארה"ב נוגע במכלול הרבדים של העשייה המודיעינית. ראשית, מכיוון שלימודי המודיעין הם בתוך מסגרת רחבה של מדע המדינה ויחסים בינלאומיים, מאמץ ניכר מוקדש להבין את **מקומו של המודיעין בתוך תהליך קבלת ההחלטות בנושאי מדיניות חוץ**. נוסף על ההקשר הדיסיפלינרי. בנוסף שחרור החומרים מעידן המלחמה הקרה מאפשרים בחינה מחדש של מדיניות ארה"ב במלחמה הקרה תוך שקלול מדויק יותר של מקומו של המודיעין. דוגמאות בולטות לעבודות מחקר בהן מנותח תפקיד המודיעין בהקשרים מדיניים רחבים כוללים את הדוקטורט של קרן ירחי-מילוא, על האופן בו מדינות מעריכות יכולות וכוונות של אויביהן³, ספרו של דאריל פרס על האופן בו מנהיגים מעריכים סיכונים צבאיים⁴, מאמרו של פול פילאר בכתב העת FOREIGN AFFAIRS, על מקומו של המודיעין בקבלת ההחלטה אמריקנית ליציאה למלחמת המפרץ השנייה⁵, ספרו של פילאר על מודיעין ומדיניות החוץ של ארה"ב.⁶

5. שנית, ברובד האופרטיבי מוקדש מאמץ ניכר לשאלות סביב מחקר המודיעין: מתודולוגיה באופן כללי, ופיתוח מתודולוגיות קונקרטיות לתתי נושאים כגון הפתעות מודיעיניות, עבודת המחקר המודיעיני, ומודיעין בלוחמה נגד חתרנות. דוגמאות בולטות בנושא הפתעה כוללות את ספרו של רברט ג'רוויס "מדוע המודיעין נכשל"⁷, ספרה של סינתיה גארבו, "בצפייה להפתעה"⁸ אסופת

² Campbell, Stephen H. (2011) 'A Survey of the U.S. Market for Intelligence Education', International Journal of Intelligence and Counterintelligence, 24: 2, 307 — 337, p. 308.

הנתון מתייחס לקורסים במודיעין במוסדות אקדמיים המעניקים תואר בלבד.

³ http://www.princeton.edu/politics/people/display_person.xml?netid=kyarhi&display=All

⁴ <http://www.amazon.com/Calculating-Credibility-Leaders-Military-Security/dp/0801443431>

⁵ <http://www.foreignaffairs.com/articles/61503/paul-r-pillar/intelligence-policy-and-the-war-in-iraq>

⁶ http://www.amazon.com/Intelligence-U-S-Foreign-Policy-Misguided/dp/0231157924/ref=sr_1_1?s=books&ie=UTF8&qid=1340718621&sr=1-1&keywords=paul+pillar

⁷ <http://www.amazon.com/Why-Intelligence-Fails-Revolution-Security/dp/0801447852>

⁸ http://www.amazon.com/Anticipating-Surprise-Analysis-Strategic-Warning/dp/0761829520/ref=pd_sim_b_3

המאמרים "חוסר ראות" בעריכתו של פרנסיס פוקוימה על חיזויים של אירועים בלתי צפויים⁹ דוגמאות בנושא המתודולוגיה של מחקר מודיעין כוללות של ספרו של קלארק "ניתוח מודיעיני"¹⁰, אסופת המאמרים של ג'ורג' וברוס, "לנתח מודיעין"¹¹ ומאמרו של אורי בר-יוסף בכתבי עת אמריקנים העוסקים בשיפור ההערכה המודיעינית.¹² דוגמאות למחקרים בנושא מודיעין בלוחמה נגד חתרנות כוללות את דו"ח של מספר קצינים אמריקנים שפרסמו במסגרת מכון המחקר CENTER FOR NEW AMERICAN SECURITY על מקומו של המודיעין במערכה באפגניסטן¹³, תחום נוסף לו הוקדש מאמץ מחקרי הוא ניתוח ההיבטים המבניים של קהילת המודיעין האמריקנית זאת כמובן על רקע השינויים של העשור האחרון שם. בין הפרסומים הבולטים בתחום נמצאים ספרו של ויליאם אודום "לתקן את המודיעין"¹⁴, אסופת מאמרים בעריכתם של סימס וגרבר "לשנות את המודיעין"¹⁵, ספרו רחב היריעה של ריצ'רד ק. בטס "אויבי המודיעין"¹⁶, וספריה של איימי זיגרט "תכנון כושל"¹⁷, "ריגול עיוור"¹⁸, ו"עיניים על המרגלים"¹⁹.

6. לבסוף, מחקרים רבים הוקדשו לפרשיות מודיעיניות ספציפיות או ארגוני מודיעין כגון ספרו של ג'יימס וירץ על הכשל המודיעיני שקדם למתקפת הטט במלחמת ויטנאם²⁰, וספרו של סמית' על שירות המודיעין האמריקני במהלך מלחמת העולם השנייה²¹.

מחקר מודיעין במרחבים גלויים: אפוא חוקרים?

7. המחקר מתנהל בכמה מסגרות.

(1) **מוסדות אקדמיים של הצבא האמריקני.**²² המוסד הבולט בהקשר זה הוא: **אוניברסיטת המודיעין הלאומית (NATIONAL INTELLIGENCE UNIVERSITY)**. האוניברסיטה היא חלק מסוכנות המודיעין של הכוחות המזוינים של ארה"ב (DIA). ומשימתה המרכזית היא להעניק תארים אקדמיים לאנשי קהילת המודיעין הצבאי האמריקני הגם שבין תלמידיה נמנים גם חברים בארגוני מודיעין אחרים לרבות ממדינות חוץ. לצד ההוראה, האוניברסיטה מקדמת מחקר

⁹http://www.amazon.com/Blindside-Anticipate-Politics-American-Interest/dp/081572991X/ref=pd_sim_b_10

¹⁰http://www.amazon.com/Intelligence-Analysis-A-Target-Centric-Approach/dp/1604265434/ref=pd_sim_b_2

¹¹http://www.amazon.com/Analyzing-Intelligence-Origins-Obstacles-Innovations/dp/1589012011/ref=pd_sim_b_1

¹²למשל: Uri Bar-Joseph and Rose McDermott ;Change the Analyst and Not the System: A Different Approach to Intelligence Reform, Foreign Policy Analysis, Vol 2. No. 4, pp. 127-145.

¹³http://www.cnas.org/files/documents/press/AfghanIntel_Flynn_Jan2010_code507_voices.pdf

¹⁴<http://www.amazon.com/Fixing-Intelligence-More-Secure-America/dp/0300099762>

¹⁵http://www.amazon.com/Transforming-U-S-Intelligence-Jennifer-Sims/dp/1589010698/ref=pd_sim_b_1

¹⁶<http://www.amazon.com/Enemies-Intelligence-Knowledge-American-National/dp/0231138881>

¹⁷<http://www.amazon.com/Flawed-Design-The-Evolution-CIA/dp/0804735042>

¹⁸http://www.amazon.com/Spying-Blind-The-CIA-Origins/dp/0691120218/ref=pd_sim_sbs_b_2

¹⁹http://www.amazon.com/Eyes-Spies-Intelligence-Institution-Publication/dp/0817912843/ref=pd_sim_b_5

²⁰http://www.amazon.com/The-Tet-Offensive-Intelligence-Security/dp/0801424860/ref=la_B001HPR1YU_1_1?ie=UTF8&qid=1340748347&sr=1-1

הספר הקדים בכמה שנים את הגל הנוכחי של הכתיבה על מודיעין

²¹http://www.amazon.com/OSS-History-Américas-Central-Intelligence/dp/1592287298/ref=sr_1_2?s=books&ie=UTF8&qid=1340748939&sr=1-2&keywords=OSS

²²הגם שלסוכנות הביון המרכזית (האזרחית) יש "אוניברסיטה" משלה, זהו זה אינו מוסד שמעניק תארים או מנהל מחקר מודיעיני. ראה ראיון עם העומד בראש "האוניברסיטה" של ה CIA: <http://www.todayscampus.com/articles/load.aspx?art=1638>

בנושאי מודיעין. המחקר מתנהל בשלושה אפיקים מרכזיים: מחקר עצמאי של אנשי סגל, מחקר עצמאי של סטודנטים כחלק מן המסלול לקבלת התארים, כגון דיסרטציות לדוקטורט, ומחקרים במסגרת מרכזי המחקר אותם עורכים עמיתי מחקר שאינם סגל או סטודנטים. מרכז המחקר הבולט הוא המרכז למחקר מודיעין אסטרטגי²³ (CENTER FOR STRATEGIC INTELLIGENCE RESEARCH) שיעדיו העיקריים הם:

(א) תמיכה בתכניות המחקר של חברי הסגל והסטודנטים.

(ב) תאום תכנית המחקר עם הקהילה האקדמית הרחבה ועם קהילת המודיעין לרבות ניהול תכנית של עמיתי מחקר.

(ג) אחריות על ההוצאה לאור של האוניברסיטה.

סמל אוניברסיטת המודיעין הלאומית האמריקנית

האוניברסיטה צמחה מתוך בית ספר מקצועי למודיעין של ה-DIA, שהוקם בראשית שנות הששים, הפך למוסד מעניק תארים בשנות השמונים, והפך לאוניברסיטה צבאית לאומית ב-2011.²⁴

(2) מוסדות אקדמיים פרטיים או מדינתיים שאינם כפופים למערכת הצבאית או המודיעינית. שורה של אוניברסיטאות ומכללות שאינן בשליטת מערכת הביטחון האמריקנית העלו את היקף העיסוק המחקרי שלהן בנושאי מודיעין. קונקרטי, במקומות אלו נקלטו אנשי סגל שתחום המחקר העיקרי שלהם הוא מודיעין, אנשי סגל אחרים פתחו פרויקטים מחקריים העוסקים במודיעין, נכתבו דיסרטציות לדוקטורט על מודיעין, וכן הוקמו מסגרות (מכוני מחקר או תכניות בתוך מכוני מחקר קיימים) העוסקות במודיעין באופן מסודר. לפחות באופן חלקי מגמה זו היא

²³לפירוט ראה: http://www.ni-u.edu/schools/CSIR/CSIR_index.html
²⁴להיסטוריה של האוניברסיטה ראה: http://www.ni-u.edu/about%20niu/niu_history.html

תוצאה של השקעה ממשלית, בין היתר במסגרת מרכזי המצוינות האקדמית של קהילת המודיעין האמריקנית שתוארו לעיל. בין האוניברסיטאות הבולטות:

א. ג'ורג'טאון: האוניברסיטה המובילה במחקר ובהוראת מודיעין. בין היתר בשל קרבתה הפיזית למטות של רוב ארגוני המודיעין בווינגטון הבירה ונוכח מסורת ארוכה של הכשרת פקידות בכירה לממשל, סגל האוניברסיטה כולל חלק מן הכותבים החשובים ביותר בתחום בארה"ב כולל ג'ניפר סימס, פול פילאר, וברוס הופמן.

ב. פטריק הנרי קולג': הקולג' הנמצא בוירג'יניה מפעיל מסלול ללימודי מודיעין ומייצר גם שורה של תוצרים מחקריים לרבות.

(3) מכוני ותאגידי מחקר. חלק ממכוני ותאגידי המחקר האמריקנים כותבים מעת לעת מחקרים בנושאי מודיעין. ככל הידוע רק אחד מהם, תאגיד RAND, פתח מרכז ייחודי רק למחקר למדיניות מודיעין.²⁵ למרכז של RAND ארבעה יעדים:

(1) שיפור תהליכי קבלת ההחלטות והניהול של גופי קהילת המודיעין.

(2) הערכתם של סיכונים עכשוויים ועתידיים לביטחון הלאומי של ארה"ב.

(3) שיפור היכולת של מחקר מודיעין ותכלול של מידע.

(4) שיפור ובניית אסטרטגיה של כוח האדם של קהילת המודיעין.

מכונים בולטים אחרים כמו BROOKINGS, הגדילו את מספר המחקרים שלהם העוסקים בנושאי מודיעין. אנשי המכונים מעידים באופן סדיר בפני ועדות רלוונטיות בקונגרס, כותבים מאמרי מערכת, וכותבים ספרים העוסקים בנושאי מודיעין.²⁶ גם מכוני מחקר המזוהים עם קו פוליטי כמו ה-PROJECT ON THE NEW AMERICAN CENTURY (שקידם קו ניאוקונסרבטיבי), כותבים מחקרים, מזכרים ומאמרי מערכת בשאלות הקשורות לקהילת המודיעין.²⁷

4) ארגוני המודיעין

לחלק מארגוני המודיעין יש מרכזיים פנימיים העוסקים במחקרים ובמורשת של הארגון ושל מודיעין בכלל. חלקים מתוך הפעילויות הללו אינם מסווגים והארגונים אף מפיצים לציבור הרחב חלק מתוצריהם הלא מסווגים. המרכז הבולט ביותר הוא המרכז ללימוד המודיעין²⁸ (CENTER FOR THE STUDY OF THE INTELLIGENCE) של סוכנות הביון המרכזית. המרכז עוסק

²⁵ לפרוט נוסף ראה: <http://www.rand.org/nsrd/ndri/centers/intel.html>

²⁶ לפרוט הפעילות של מכון ברוקינגס בנושא מודיעין בשנים האחרונות ראה:

<http://www.brookings.edu/research/topics/intelligence>

²⁷ ראה למשל מזכר בנושאי מודיעין העולים מועדת החקירה לכשל שקדם לפרשת 9.11:

<http://www.newamericancentury.org/defense-20040809.htm>

²⁸ לפרוט ראה: <https://www.cia.gov/library/center-for-the-study-of-intelligence/index.html>

בחמישה תחומים עיקריים: מחקר מודיעין, היסטוריה של המודיעין, קידום ההבנה הציבורית לסוכנות הביון, ארגון כנסים וסמינרים, קשר עם האקדמיה. בתחומי מחקר המודיעין, המרכז:

א. מפרסם כתב עת מוביל בתחום המודיעין בשם STUDIES IN INTELLIGENCE הזמין – בחלקיו הלא מסווגים באתר המרכז.

ב. מקדם מחקר בנושאי מודיעין באמצעות אירוח חוקרים חיצוניים במרכז, פרסום ספרים ומונוגרפיות בנושאי מודיעין.

ג. בתחומי ההיסטוריה של המודיעין, המרכז:

[1] מפרסם מסמכי מודיעין מתקופת המלחמה הקרה.

[2] יוזם ומפעיל פרויקטים לתעוד בע"פ של אירועים שונים

[3] יוזם פרסום מחקרים ומונוגרפיות העוסקים בהיסטוריה של מודיעין בכלל ושל סוכנות הביון המרכזית בפרט.

[4] מסייע למשרד החוץ האמריקני בפרויקט שחרור מסמכים העוסקים בהיסטוריה הדיפלומטית של ארה"ב.

ד. בתחום הכנסים והסמינרים, המרכז:

[1] פועל ליצירת מרחב בו אנשי מעש ואנשי אקדמיה יוכלו להידבר.

[2] מעניק במה להצגת מחקרים חשובים.

[3] מחדד ערכי מורשת באמצעות אירועים לציון מעדים חשובים לקהילת המודיעין.

[4] מייצר אינטראקציה עם מומחים מן האקדמיה.

ה. בתחום הקשר לאקדמיה, המרכז:

1. מעודד ומשפר הוראת מודיעין במוסדות אקדמיים.

2. מסייע לקציני סוכנות הביון הנמצאים בשנת מחקר באוניברסיטה.

5. ארגונים של יוצאי מערכות המודיעין

בארה"ב יש כמה עשרות ארגונים של יוצאי מערכות המודיעין השונות כולל מוסדות מודיעיניים שאינם קיימים עוד. הגם שתכליתם של ארגוני פורשים אלו לרוב אינה ייצור מחקר על המודיעין, חלק מן הפעילות שלהם יוצרת לכל הפחות שורה של מקורות ראשוניים (כגון ראיונות בעל פה, אירועים, כתבי עת) שיכולים לשמש למחקר על המודיעין.

6. מימון למחקרים תחומים בזמן

בשנת 2006 הקים משרד המודיעין הלאומי סוכנות להשקעה במחקרי יישומי בפרויקטים מחקריים קונקרטיים ותחומים בזמן. הסוכנות -- IARPA²⁹ -- פועלת בשלושה מישורים עיקריים: (1) שיפור האיסוף, (2) שיפור המחקר, ההערכה וההפצה, (3) לוחמת סייבר. הסוכנות צמחה מתוך יחידות הפיתוח הטכנולוגי של הסוכנות הסיגניט (NSA) של הסוכנות למידע חזות-לווייני (GIA) וסוכנות הביון המרכזית (CIA) אך היא תומכת גם בפרויקטים שאינם טכנולוגים במובהק.

7. פלטפורמות אינטרנטיות

IARAPA השיקה בשנים האחרונות פלטפורמה המאפשרת לה לבחון את איכות התחזיות לגבי העתיד שמייצרת חוכמת ההמון. הפרויקט FORCASTING WORLD EVENTS אליה הוזמנו אזרחים אליהם מופנית מעת לעת שאלה בתחום החיזוי כגון מה הסבירות שהגידול בתוצר הלאומי הסיני בשנת 2013 יעלה על אחוז מסוים. תקוותם של יוצרי הפלטפורמה היא תוליך גם לדיון בין מי שמשתתפים בחיזוי.³⁰

הסיבות לעיסוק הגובר במחקר וכתיבה גלויים בנושאי מודיעין

8. **השפעת מדיניות החוץ והביטחון (לרבות ביטחון פנים) על תחומי המחקר:** סדר היום המחקרי של מכוני מחקר וגם של האקדמיה בתחומים הרלוונטיים (יחסים בינלאומיים, לימודי בטחון) מושפע מן המתרחש ב"עולם האמיתי". חלק ניכר מן האירועים החשובים בתחומי החוץ והביטחון האמריקנים בעשור הראשון של המאה ה-21 כללו מרכיב גדול מבעבר של עיסוק במודיעין. אילו כוללים, בין היתר, את: המרכזיות של שאלות מודיעיניות לקראת היציאה למלחמה בעיראק ב-2003 ולאחריה; ועדות החקירה של הממשל ובתי המחוקקים בנוגע להתקפת הטרור של ה-11 בספטמבר 2001; המלחמה האמריקנית נגד הטרור הגלובלי הכוללת רכיב מרכזי של מודיעין גם בנוגע לסוגי זירות חדשות בייחוד במזרח, באפגניסטן ופקיסטן וגם בכל הנוגע למטרות קונקרטיות הנדרשות למלחמת הכטבמ"ים שממשל אובמה אסר על גורמי טרור גלובלים; הפעילות האמריקנית מול איראן שגם היא נשענת בצורה חשובה מבעבר על מודיעין. בנוסף, ובהמשך להתקפת הטרור של ה-11 בספטמבר 2001 ומספר קטן של אירועי טרור אחרים (שנמנעו) כגון מכונית התופת בכיכר טיימס בעיר ניו יורק, הממשל האמריקני הקצה מאמצים ניכרים לחיזוק בטחון הפנים כנגד טרור. חלק מן המאמץ כוון לאיסוף מידע מודיעיני לרבות טשטוש מסוים בין אסוף ועיבוד מודיעין חוץ ואסוף ועיבוד מודיעין פנים.

א. **שינויים מבניים בממשל:** העיסוק הנרחב מבעבר בנושאי מודיעין הביא להתרחבות המערכים הממשליים העוסקים בנושאי מודיעין לרבות הקמת משרד פדראלי להגנת המולדת שבראשו עומד שר, רשות פדראלית לביטחון טיסות, ומשרד מנהל המודיעין הלאומי. המבנה המבוזר של השלטון בארה"ב הביא לכך שגם גורמים לא פדראליים רבים כמו מדינות ואף ערים גדולות הקימו, בפועל, ארוגני מודיעין העוסקים בטרור. כל אלו, בין היתר נוכח היותם ארגונים

²⁹ Intelligence Advanced Research Projects. הסוכנות בנויה על המודל של DARPA הסוכנות שממנה לאורך השנים פרויקטים מחקריים בתחום הביטחון הלאומי
³⁰ לשו"ת בנושא הפלטפורמה ראה: https://s3.amazonaws.com/Inkling/fwe/fwe_faq.html

חדשים, חותרים להבנה מלאה יותר של מגוון שאלות בנושאי מודיעין והשקיעו משאבים בחיזוק והבנת העניין גם באקדמיה לרבות פרסומים אקדמיים משותפים של גורמי ממשל העוסקים במודיעין עם אנשי אקדמיה. הגידול בגורמים המוסדיים העוסקים בנושא יצר צורך בהרחבת מערכי ההכשרה לאנשי מודיעין לרבות הכשרה אקדמית.

ב. **כמות גדולה יותר של פורשים:** אחד מתוצרי הלוואי של הגידול במערכי המודיעין הקיימים והקמתם של מערכים חדשים היא מספר גדול יותר של פורשי מערכים אלו הנושאים עימם עניין בתחומים אלו גם כשהם פונים לקריירה אקדמית בתחומי של מדע המדינה ויחסים בינלאומיים. כמובן שאין מדובר במספר גדול של אנשים, אך התוצאה כי מספר גדול יותר מבעבר מבין אלו שמעצבים את סדר היום המחקרי במרחב האקדמי בתחומי יחסים בינלאומיים הם בעלי עניין בנושאי מודיעין.

ג. **מסורת בירוקרטית-אינטלקטואלית:** מערכת הביטחון האמריקנים על מערך הכשרה אקדמיים פנימי וחיצוניים כמו גם בידע אקדמי לפעילותה השוטפת.³¹ בנסיבות אלו טיבעי שמערכי המודיעין מתאמצים להגדיר ולענות על חלק מן האתגרים בפניהם הם עומדים דרך מגע מתמיד עם חוקרים שאינם אנשי ממשל. התכנית הבולטת בהקשר זה היא התכנית למרכזי מצוינות אקדמיים של קהילת המודיעין. זוהי תכנית רב שנתית המעניקה מימון ותמיכה לאוניברסיטאות ומוסדות אחרים להשכלה גבוהה כדי שאלו יציעו קורסים ותכניות בתחומי מודיעין ותחומים אחרים התומכים במודיעין לתלמידיהם מתוך כוונה להכשיר את הדור הבא של אנשי המודיעין האמריקנים.³²

ד. **הרצון לחיזוק המעמד הציבורי של ארגוני מודיעין:** לפחות בחלקה, הנכונות של גופי המודיעין להיחשף נובעת מן הצורך למצב את עצמם בתחרות על משאבים שונים כגון תקציבים בקונגרס וגיוס איכותי של כוח אדם. הפתיחות נתפשת ככלי ליצירת אקלים חברתי אוהד שיתמוך בהשגת יעדים אלו.

ה. **שינוי חברתי באקדמיה:** עם פרישתם של דור הבייבי בומרס (שעוצב בעידן ויאטנאם) מן האקדמיה האמריקנית ונוכח האתגר של המלחמה הגלובלית בטרור, שינתה במידת מה האקדמיה האמריקנית את יחסיה החשדני (כלפי מערכת הביטחון האמריקנית).

ו. **שחרור חומר מן המלחמה הקרה:** עם תום המלחמה הקרה ונוכח הנגישות שטכנולוגיות המידע החדשות מאפשרת, החל הממשל לשחרר לציבור חלק מן החומרים המסווגים מתקופה זו. החומר אפשר לחוקרי מדיניות חוץ לכתוב על הממד המודיעיני שהיה עלום מבחינתם, בהכללה, במהלך המלחמה הקרה. ממילא, שחרור החומר חידד את החשיבות של מודיעין

³¹ כך למשל פורסם ב 2007 המדריך החדש של לחימה כנגד חתרנות (FM 3-24) באופן משותף על ידי צבא היבשה, הנחתים, והוצאת הספרים האקדמית של אוניברסיטת שיקגו עם הקדמות, בין היתר של שרה סיוול, חוקרת מאוניברסיטת הרוורד ושל גנרל דויד פטראוס שגם יישם תורה זו כמפקד הכוחות באפגניסטן וכמפקד פיקוד המרכז האמריקני.
³² לפירוט ראה: <http://www.dni.gov/cae/overview.htm>

במדיניות חוץ ובטחון בעיני החוקרים שנטו בעבר, בין היתר בשל העדר גישה לחומר, שלא להתייחס לעומק לממד זה.³³

ז. גידול בהיקפי ההוראה של נושאי המודיעין השפיע גם על היקפי המחקר מכיוון שהגיוסים לסגל אקדמי מבוססים גם על יכולת ותחומי עניין מחקריים כך שהיקפי הוראה נרחבים יותר בתחומי מודיעין הביאה גם לעיסוק מחקרי נרחב יותר בעניין.

סכום

9. בעשור האחרון חלה עליה דרמטית בהיקפי המחקר בארה"ב בנושאי מודיעין בכלל, ובמרחב הלא חסוי בפרט. מספר גדול יותר של חוקרים עוסק בנושאים אלו, מסגרות חדשות הוקמו גם בתוך גופי המודיעין וגם מחוצה לו. העלייה במחקר הגלוי בנושאי מודיעין מקבילה לגידול מאז שנות השמונים (אך ביתר שאת בעשור האחרון) בהוראת מקצועות מודיעין במכללות ואוניברסיטאות. התחומים המרכזיים להם מוקדש המאמץ המחקרי הם: מקומו של המודיעין בתהליך עיצוב מדיניות החוץ והביטחון, פיתוח מתודולוגיה, ושאלות על מבנה קהילת המודיעין נוכח המציאות המשתנה.

10. העלייה היא תוצאה של אירועים חיצוניים – בייחוד מתקפת הטרור של ה – 11 בספטמבר 2001 והמלחמה בעיראק, אך גם של שינויים פנימיים בשירותי המודיעין ובקהילה האקדמית האמריקנית. סקירה רחבה של ההתפתחויות מראה שגורמי המודיעין, יותר מכל שחקן אחר, הם האחראים להתפתחות זאת. במסגרת זו, בין היתר, שודרג מרכז שהורתו במרכז הדרכה פנימי של סוכנות הביון של הצבא, לאוניברסיטת מודיעין לאומית ב 2011, וקהילת המודיעין מזרימה משאבים לאוניברסיטאות העוסקות בתחום. ניכר כי ארגוני המודיעין סבורים כי מחקר אקדמי ודיאלוג עם גורמים אקדמיים הם מפתח חשוב להשגת יעדי הקהילה בכל הנוגע לפיתוח המתודה ודרכי הפעולה המודיעיניות, גיוס כוח אדם מקצועי, ויצירת אווירה ציבורית אוהדת.

³³ לדיון מקיף בשינוי באקדמיה בנושא זה, ראה דבריו של פרופ' רוברט ג'רוויס מאוניברסיטת קולומביה בשולחן עגול על פרו המחקרי של פול פילאר, איש סוכנות הביון המרכזית שהפך להיות איש אקדמיה באוניברסיטת ג'ורג'טאון עם פרישתו. <http://www.h-net.org/~diplo/ISSF/>